

CEATL

Conseil Européen des Associations
de Traducteurs Littéraires

Izjava o umetni inteligenci

V Evropskem svetu združenj književnih prevajalcev (CEATL) spremljamo hitro spreminjajoče se razmere pri uporabi generativne umetne inteligence na področju založništva, poleg tega izvajamo svoje raziskave o tej tematiki in smo eni od sopodpisnikov izjav sestrskih organizacij. Debata seveda še ni zaključena, a v nadaljevanju navajamo nekaj svojih prepričanj in zahtev.

Nihče ne sme biti spregledan: naše pravne zahteve

- **Književno prevajanje obstaja na osnovi avtorizacije, plačila in transparentnosti (ART)**

Vsak prenos avtorsko zaščenega gradiva za komercialno uporabo, na primer za učenje sistemov umetne inteligence, mora biti vedno stvar dogovora z avtorjem v obliki klavzule o privolitvi.

- **Transparentnost v obeh smereh pri postopku izdaje dela**

Zahteve po transparentnosti, ki veljajo za podjetja z umetno inteligenco, je treba ustrezno uveljavljati. Če se načrtuje uporaba generativne umetne inteligence v kateremkoli delu postopka izdaje dela, je treba to jasno navesti na končnem izdelku. Vsak sodelujoči v tem postopku mora biti odgovoren za svojo uporabo umetne inteligence ter prejeti pošteno plačilo za delo, ki ga je opravil.

- **Dela, ki izidejo s pomočjo generativne umetne inteligence, niso upravičena do javnih sredstev**

Politika javnih sredstev je ključna v založniški industriji, saj trg sam po sebi ne more zagotavljati sredstev za živahno kulturno življenje sodobne države. Gospodarski interesi, ki se skrivajo za uporabo umetne inteligence, ne potrebujejo dodatne spodbude.

Noben jezik ne sme biti spregledan: naš strokovni pogled

- **Stroji niso prevajalci, temveč 'prevajalceidi'. Ne prevajajo, temveč generirajo pisni material.**

Uporaba umetne inteligence vodi v standardizacijo prevodov ter osiromašenje pisane besede in jezika na splošno, kar je med drugim posledica prednostnega vrednotenja (nagnjenost k vplivu prve možnosti, ki nam jo ponudi stroj) ter samovplivanja (stroj se uči od samega sebe).

- **Vsaka knjižna zvrst si zasluži človeškega prevajalca**

Trditev, da so nekatere knjige primernejše za uporabo umetne inteligence pri prevajanju, vodi do nevarnega ločevanja med visoko literaturo in vsemi drugimi besedili, kar posledično zavira družbeni razvoj, ki ga omogoča branje.

- **Vsak jezik si zasluži človeškega prevajalca**

Ne strinjamo se s trditvijo, da umetna inteligenca kot orodje omogoča lažji dostop do manjših jezikov. Raje bi izpostavili, da je nevarno uporabljati prevladujoče jezike kot vmesne jezike. Brez prevajalčevega posredovanja bodo založniki še bolj odvisni od mehanizmov trga, ko se bodo odločali, kaj prevesti.

Nobena knjiga ne sme biti spregledana: naša humanistična načela

- **Književno prevajanje ni transkripcija**

Književni prevajalci prevajajo besedila, ki so globoko ukoreninjena v kulturni, družbeni in zgodovinski kontekst določenega okolja za bralce, ki so prav tako ukoreninjeni v svoje, drugačne kontekste. Za prevajanje je potrebno razumevanje vseh teh kontekstov in večina kreativnega pisanja. Noben stroj tega ne more narediti brez večjega napora človeka.

- **Ustvarjalne dejavnosti so tisto, kar nas dela človeške**

Človeško je dvomiti, stroji pa ne dvomijo. Sistemi umetne inteligence izdelajo »funkcionalne« rešitve, ki jim nihče ne more slediti ali podvomiti vanje. Ljudje morajo imeti pravico do ustvarjalnosti – ter do pravičnega nadomestila, če gre za njihovo službo –, hkrati pa morajo imeti pravico, da si obogatijo um in dušo z ustvarjalnim delom.

- **Književno prevajanje je književno delo**

Ustvarjalno prevajanje mora biti obravnavano kot narodni in mednarodni literarni zaklad, kot takšnega ga je treba tudi zaščititi. Praksa kopiranja podatkov za učenje sistemov umetne inteligence, katere namen je izključno dobiček, ne predstavlja le kršitve avtorskega prava, temveč tudi nezakonito izrabljanje kulturne dediščine človeštva.

Prevedla Julija Potrč Šavli